

Fekete Rita

## Open access és a felsőoktatási könyvtárak feladatai\*

*Cikkemben arra törekszem, hogy a szakirodalom segítségével összegezzem azokat az open access-szel kapcsolatos feladatokat és tevékenységi köröket, melyekkel a felsőoktatási és a szakkönyvtárak dolgozói segíthetik elsődleges felhasználóikat a kutatókat. Beszámolóm tárgyát képezi továbbá a nemzetközi kiadók open access archiválási politikájának áttekintése, valamint az IFLA Statement on open access – clarifying IFLA's position and strategy az International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) hivatalos állásfoglalásának ismertetése az open access-ről.*

### A téma aktualitása

Az információs társadalom újszerű kihívásai közt a könyvtárak feladata, hogy folyamatosan definiálják a helyüket, szerepüket és feladataikat a társadalomban. Munkánk során minduntalan fel kell tennünk magunknak azokat az ismerős kérdéseket, hogy kik vagyunk, mely célcsoportnak, mit és hogyan szolgáltatunk. Bár ezek a kérdések és a rájuk adott válaszok nyilvánvalónak tűnhetnek a könyvtártudomány kutatási területeinek és diskurzusainak rohamos fejlődése mellett, mégsem tehetjük meg, hogy figyelmen kívül hagyjuk őket. Az újabb trendek közt helyezkedik el az open access is, melynek helyét és a vele kapcsolatos feladatköröket meg kell határoznunk és be kell építenünk a hétköznapi könyvtári munkafolyamatok közé.

Az open access a tudományos közlés folyamatait alapjaiban változtatta meg és az elsődleges csoport, akikre a legnagyobb hatást gyakorolta, a felsőoktatási és szakkönyvtárak felhasználói, a kutatók voltak. Remek példa erre a hazánkban 2014. szeptember 24–26-án 11. alkalommal, az *Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma*, a *Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége* és a *Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára* által szervezett **Informatio Scientifica – Informatio Medicata** konferencia is, melynek idei témája az Open access-open science volt. Ennek kapcsán fontos megemlítenünk, hogy könyvtáros szakemberekként annak érdekében, hogy minőségi és az open access tekintetében naprakész szolgáltatásokat biztosítsunk a felhasználóink – ez esetben a kutatók – számára, állandóan figyelniük kell a nemzetközi és a hazai szakirodalom alakulását. A téma aktualitásának jogsultságát indokolja az *IFLA Trend Report 2012* is.

Az IFLA munkatársai a társadalomtudományok diszciplínáinak kutatóival, szakértőkkel, támogatókkal és más érintettekkel közös kutatásokat végezve határozták meg azt az öt trendet, melyek meghatározó tényezők lehetnek és befolyásolhatják a könyvtárak információs társadalomban betöltött szerepét. Az öt trend komplex módon kapcsolódik egymáshoz, s mindegyiknek fontos rész a különböző formátumú információk megjelenésének, terjesztésének, feldolgozásának, szolgáltatásának, használatának és ezek változásainak vizsgálata.

Végül ne feledkezzünk meg azokról a hivatalos open access ajánlásokról és törvényi szabályozásokról sem, amelyek egyre több országban lépnek hatályba. Az Amerikai Egyesült Államokban 2009 óta törvény szabályozza, hogy az *U.S. National Institute of Health* által finanszírozott kutatások eredményeként született publikációkat a megjelenésüket követően elérhetővé kell tenni az ingyenes hozzáférésű PubMed Central-ban.<sup>1</sup>

A téma aktualitásának megítélését sokféleképpen lehet értelmezni. A cikk megírásakor – a teljesség igénye nélkül – azokat a szempontokat vettem figyelembe, amelyeknek a könyvtárügy számára gyakorlati jelentőségük van, s a könyvtárak mindennapi működésére lehetnek hatással (1., 2., 3. táblázat).

\* A cikk a San José State University által megrendezett 2014. évi Library 2.0 konferenciájának magyar szekciójában elhangzott előadás alapján készült.

## Összegzés a kiadók open access archiválási politikájáról<sup>2</sup>

A nagy múltra visszatekintő, elismert nemzetközi kiadók tisztában voltak azzal, hogy sikeres fennmaradásuk érdekében meg kell változtatniuk a kiadói politikájukat, alkalmazkodva a nyílt hozzáférés kezdeményezés elveihez. A legtöbb vezető nemzetközi kiadó egészen hamar, a 2000-es évek első felében elkezdett open access publikációkat, később pedig folyóiratokat kiadni. Habár a legtöbb kiadónak van open access politikája, továbbra is azt tapasztaljuk, hogy még mindig nem létezik egységes rendszer. Ennek egyértelmű oka, hogy mindegyik kiadó igyekszik a saját és szerzőik érdekeit egyaránt figyelembe venni. Ám ennek következtében a több ezer folyóirat kiadásával foglalkozó vállalatok túlzással ugyan, de mindegyik kiadványukra különböző politikát, más-más árakat és szerző jogi korlátokat határoznak meg.

A kiadók általában három: az arany, a zöld és a hibrid kategóriába sorolható kiadványt különböztetnek meg, amelyek általában párhuzamba vonhatók a vállalat kiadói politikájával. Az arany vagyis a „gold” publikációk esetében a felhasználó szemszögéből egyértelműen a teljes, térítésmentes, azonnali hozzáférésről beszélhetünk. Ugyanakkor előfordulhatnak kivételek is, a *BioMed Central* bizonyos publikációtípusokat (folyóirattól függően kerülnek meghatározásra), mint például kommentárok, viták és konferenciajelentések előfizetés útján tesznek teljes szöveggel elérhetővé. A szerzők számára az arany út biztosítja a pre- és posztprintek, valamint a kiadói változatok archiválását is. Itt érdemes megemlítenünk azokat a kiadókat, amelyek csak gold open access folyóiratok kiadásával foglalkoznak, ám független indulásukat követően partnerkapcsolatot alakítottak egy nagyobb kiadóvállalattal. Példa erre a *BioMed Central* és leányvállalatai, a *Chemistry Central*, valamint a *PhysMath Central*, melyek 2008-ban egyesültek a *Springer Science+Business Media* vállalattal, míg a *Cogent OA* kiadót a *Taylor & Francis Group* alapította.

A kiadói politikák közt megjelenő legnagyobb eltéréseket a zöld azaz green publikálási módok mutatják, ugyanis nemcsak a kiadók, de az általuk zöld kategóriába sorolt folyóiratok kiadási politikája közt is számos eltérést tapasztalhatunk. A zöld úttal általában a publikációk egyes fázisaiban elérhető dokumentumok felhasználási jogait korlátoz-

zák a szerzők számára. Mit is jelent ez? Az általam vizsgált legtöbb kiadó green publikálási politikája engedélyezi a preprintek szabad felhasználását, míg a posztprintek esetében bizonyos embargóidőt határoznak meg. Vegyünk alapul néhány példát. Az *Oxford University Press* 12 hónap embargóidőt határoz meg a tudományos, technológiai és orvostudományi, 2 év embargóidőt a bölcsészettudományi cikkekre vonatkozóan. A *Springer Open* esetében a pre- és posztprinteket, valamint a kiadói változatokat is szabadon felhasználhatják a szerzők. Ám a hagyományos előfizetésen alapuló folyóiratok esetében a pre-, valamint a posztprintek csak 12 hónappal a publikálást követően archiválhatók. Az *Elsevier* honlapján feltüntetett kiadói politika szerint a preprintek bármilyen céllal felhasználhatók – kivétel ez alól a *Cell Press* és a *The Lancet* által gondozott egyes folyóiratok –, a posztprintek szabadon archiválhatók szerzői illetve intézményi repozitóriumokban nullától egészen harminchat hónapig terjedő embargóidőn belül folyóirattól függően. A *Sherpa/Romeo* összegzése szerint léteznek olyan kivételek, ahol az Elsevier kiadó a pre- és posztprintek mellett a kiadói változatok nyilvános archiválását is engedélyezi, ilyenek például a következő folyóiratok: *Cancer Treatment Communications*, *Current Therapeutic Research*, *Epidemics*, *FEBS Open Bio*, *Journal of Cancer Policy*, *Nuclear Physics B*, *Physics Letters B*, *Physics of the Dark Universe*, *Results in Physics*. A korábban említett *Lancet* és a *Cell Press* kiadványcsoport csupán a posztprint nyilvános archiválását teszi lehetővé.<sup>3</sup>

### 1. táblázat

#### A kiadók és kiadványtípusaik

Kiadó	Kiadványtípus		
	Gold	Green	Hibrid
BioMed Central	Gold		
Chemistry Central	Gold		
Cogent	Gold		
Elsevier	Gold	Green	Hibrid
OMICS Group	Gold		
Oxford UP	Gold	Green	Hibrid
PLOS	Gold		
SAGE	Gold	Green	Hibrid
Springer	Gold	Green	Hibrid
Taylor&Francis	Gold	Green	Hibrid
Wiley	Gold	Green	Hibrid

## 2. táblázat

**A kiadók és az open access politikák indulási éve**

Kiadó	Indulási év	Kiadói politika		
BioMed Central	2000	Gold		
Chemistry Central	2006	Gold		
Cogent	2013	Gold		
Elsevier	2005	Gold	Green	Hagyományos
OMICS Group	2007	Gold		
Oxford UP	2004	Gold	Green	Hagyományos
PLOS	2003-2007	Gold		
SAGE	2011	Gold	Green	Hagyományos
Springer Open	2010	Gold		
Springer Open Choice	2004	Gold		Hagyományos
Taylor&Francis	2006	Gold	Green	Hagyományos
Wiley OA	2011	Gold		
Wiley Online Open	2004	Gold		Hagyományos

Végül, de nem utolsósorban ejtsünk néhány szót a harmadik kiadványtípusról is. A hibrid kiadványok esetében több ezer folyóiratról beszélhetünk, melyek egyszerre biztosítják szerzőik számára az open access és a hagyományos publikálás lehetőségét egy azon folyóiratban. Ahogy azt a számok is mutatják, ezek a folyóiratok igen kedveltek a kiadóknál.

## 3. táblázat

**A gold cikkeket közlő folyóiratok száma**

Kiadó	Folyóiratok száma
BioMed Central	>250
Chemistry Central	6
Cogent	18
Elsevier hibrid	1600
Elsevier fully open	>100
OMICS group	~500
Oxford fully open	29
PLOS	7
SAGE pure gold	~35
Springer Open	>195
Taylor&Francis OA	~38
Taylor&Francis Open Select (hibrid)	>1600
Wiley Open Access	~50
Wiley Online Open	>1300

**IFLA Statement on open access – clarifying IFLA’s position and strategy<sup>4</sup>**

(Az IFLA állásfoglalása a nyílt hozzáférésről – megvilágítva az IFLA szerepét és stratégiáját)

2005-ben az akkor még előzetesen megválasztott, majd később hivatalosan kinevezett IFLA-elnök *Alex Byrne* és elődje *Kay Raseroka* közösen dolgozták ki azt a három pillért, amelyben meghatározzák az IFLA eszmeiségét. A *Könyvtáros Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetségének* három pillére szerint a tagság, a szakma és a társadalom jelentik a választ a kik vagyunk, mit teszünk és miért kérdésekre. Ezek alapján az IFLA egy olyan érdekképviselői szövetség, amely egyetemes szinten, aktív szerepet tölt be az aktuális társadalmi változások megvitatásában. Tagjai a világ minden tájáról, minden könyvtártípust és könyvtári közösséget képviselve vesznek részt az IFLA eszmeiségének megvalósításában. Mindezek mellett pedig irányt mutatnak az új szakmai kihívásoknak és kidolgozzák a legújabb trendeket.<sup>5</sup> Éppen ezért vélem indokoltnak az IFLA Statement on open access – clarifying IFLA’s position and strategy tartalmi ismertetését.

Az IFLA Governing Board 2011-ben adta ki hivatalos állásfoglalását a nyílt hozzáférés kezdeményezéséről. Ahogy a dokumentum megnevezésében is olvasható, a nyilatkozat része az IFLA open access stratégiájának tisztázása is. Az IFLA a Berlieni Nyilatkozat aláírásával kapcsolódott be az

open access mozgalomba, így az abban megfogalmazott definíciót a nyílt hozzáférésről, sajátjaként használja az eredeti dokumentumra hivatkozva.

Az IFLA elsődlegesen a tudományos kommunikáció hagyományos modelljének megtorpanásában látta az első számú problémát, mely nem alkalmazkodott az információs társadalom újabb igényeihez, nevezetesen az információhoz való szabad hozzáféréshez és az ezzel járó új lehetőségekhez, kihívásokhoz. A gazdasági nehézségekkel küzdő felsőoktatási intézmények és könyvtárak számára továbbra is problémát jelent a legnívósabb tudományos folyóiratok előfizetése. A rendkívül hosszú lektorálási idő hátráltatja a kutatókat, akiknek sok országban láthatatlan marad a tudományos tevékenységük, ennek következtében nem kapják meg a globális szintű tudományos elismerést. A felhasználó nem fér hozzá a számára szükséges szakirodalomhoz, ennél fogva hátrányba kerül saját tudományos fejlődése. E szempontokat figyelembe véve a hozzáférés korlátozása a társadalom egészére negatív hatást gyakorol.

A nyílt hozzáférés azáltal, hogy láthatóvá teszi a tudományos eredményeket és biztosítja naprakész terjesztését, lehetővé teszi azok társadalmi hasznosítását. A publikációkhoz való hozzáférés révén esélyegyenlőséget teremthet a fejlett és a fejlődő, valamint a harmadik világ országai között.

A dokumentumban foglaltak alapján a könyvtárak megváltozott szerepköréhez új feladatkörök is társultak. Az IFLA megítélése szerint a könyvtáraknak szerepet kell vállalniuk a tudományos kommunikációban megjelenő technikai fejlődés elősegítésében, emellett biztosítaniuk kell a publikációkhoz való magas színvonalon történő, hosszú ideig tartó és felhasználóbarát hozzáférést. Az új publikációs forma megkívánja a kutatók és a könyvtárosok közötti újszerű együttműködést, melynek része az open access kiadványokban történő publikálás segítése, valamint az intézményi és tudományos repozitóriumok építése és működtetése.

Az IFLA állásfoglalása arra ösztönzi tagjait, hogy a nemzeti és tudományos szakkönyvtárak vegyék fel a kapcsolatot a mindenkorai kormányok képviselőivel, s velük együttműködve minden ország dolgozza ki az open access-re vonatkozó irányelveket és törvényi szabályozásokat.

Mind a mellett, hogy az IFLA partneri kapcsolatokat létrehozva csatlakozik a különböző nemzetközi open access mozgalmakhoz, intézményekhez, szervezetekhez és programokhoz (SPARC (US/Europe/Japan), COAR, OASPA, Bioline International, DOAJ) a szervezet IFLA Strategic Plan 2010–2015 dokumentumában is a célok között szerepel a nyílt hozzáférés támogatása. A *World Library and Information Congress: IFLA General Conference and Assembly*, vagyis az IFLA éves konferenciáinak pedig folyamatos részévé válnak az open access diskurzusai.

### **A felsőoktatási könyvtárak feladatai<sup>6</sup>**

A továbbiakban a nemzetközi és a hazai szakirodalmat felhasználva, esetenként továbbgondolva összegzem azokat a feladatokat, amelyekkel a felsőoktatási és a szakkönyvtáraknak a jövőben érdemes lehet és kell is foglalkozniuk annak érdekében, hogy megfelelő open access szolgáltatásokat tudjanak nyújtani.

A könyvtárak és a felhasználók közötti kommunikáció elengedhetetlenül fontos szolgáltatásaink kiépítésekor és fenntartásakor. A nyílt hozzáférés esetében az igényfelmérések mellett lehetőség szerint érdemes lehet rendelkezésre bocsátania a könyvtáraknak egy olyan platformot, ahol a kutató válaszokat kaphat kérdéseire. A nemzetközi kiadói politikákat vizsgálva láthattuk, hogy a legtöbb kiadó eltérő open access politikát folytat. Ehhez mérten kell a könyvtárosoknak és a könyvtáraknak biztosítaniuk azokat a naprakész információkat, amelyek segítséget jelenthetnek a kutatók számára. A kiadókhoz hasonlóan, akik open access politikájukat hivatalos weboldalaikon teszik közzé, a könyvtáraknak is érdemes lehet egy online platformon összegyűjteni és folyamatosan frissíteni a kiadói open access politikákat. Meglehetően több open access gyűjtőoldal van, melyek hasonló szempontokat követve szervezik honlapjaikat, mégsem jelentenek teljes egészében segítséget a kutatóknak. A Sherpa/Romeo adatbázis jó példa arra, hogy bár összegzi a kiadók open access politikájának fontosabb ismérveit, azonban a teljes körű tájékozódáshoz linkek segítségével a kiadó honlapjára vezet. Az adatbázis így alkalmatlan arra, hogy egyszerre több kiadó open access politikáját a számunkra releváns adatokkal egyszerre figyelhessük.

A könyvtárosok számára alapkövetelmény az adott szakterület nemzeti és nemzetközi repozitóriumi-

nak ismerete. Szintén a könyvtárak feladata, hogy részben vagy egészben vállalják az intézeti és tudományos repozitóriumok tartalmi koordinálását.

A kutatói munka támogatása mellett ne feledkezzünk meg a könyvtáros hallgatók és a doktori iskolákban résztvevők felkészítéséről sem. A nyílt hozzáféréssel kapcsolatos ismeretanyag összegzésének és átadásának mindkét célcsoport számára meghatározó jelentősége van.

A könyvtárak feladataihoz tartozik az open access beszámolók, tanulmányok és felmérések készítése az egyes tudományterületeken belül, akár földrajzi régiók összehasonlításával, melyek az eredmények prezentálása mellett új irányelvek és célkitűzések megfogalmazásában játszhatnak szerepet. Hasonló szempontok alapján történhet a könyvtári konzorciumok stratégiáinak és riportjainak elkészítése intézmények és kormányok számára egyaránt.

Végül pedig ne feledkezzünk meg a könyvtári stratégiákról sem, melyek a tudományos könyvtárak alapdokumentumaiként reprezentálhatják az intézmény terveit, céljait és feladatait a nyílt hozzáférés területén.

## Összegzés

Áttekintő jellegű cikkem célja az volt, hogy az eddigi, valamint új ismereteink összegzésével felhívjam a figyelmet a felsőoktatási és szakkönyvtárainkra váró feladatokra, melyek létjogosultságát nemcsak a nyílt hozzáférés kezdeményezés megjelenése és térhódítása indokolják, hanem az információs társadalomban végbemenő fejlődési folyamatok is, melyek terjedése egyre több tudományterület esetében jelzik a paradigmaváltás szükségességét. Nem véletlen az sem, hogy az IFLA több mint egy évtizede próbálja a különböző könyvtártípusok szerepét és jelentőségét a társadalmi alrendszerek egészére kiterjeszteni.

## Megjegyzések és irodalom

- <sup>1</sup> BAJOMI Bálint: Hagyományos versus Open Access publikálás. = Ökológiai Blog – Az MTA Ökológiai Kutatóközpont blogja <http://okologiablog.hu/node/135> (2014.07.15.)
- <sup>2</sup> A továbbiakban a BioMed Central, a Chemistry Central, a Cogent OA, az Elsevier, az OMICS Group, az Oxford University Press, a PLOS, a SAGE, a Springer, a Taylor&Francis valamint a Wiley nemzetközi kiadók hivatalos honlapján közzé tett open access

politikák alapján mutatom be a szerzők számára biztosított különböző archiválási lehetőségeket:

BioMed Central: <http://www.biomedcentral.com/>  
Chemistry Central <http://www.chemistrycentral.com/>  
Cogent OA <http://cogentoa.tandfonline.com/>  
Elsevier <http://www.elsevier.com/>  
OMICS Group <http://omicsonline.org/>  
Oxford University Press  
<http://www.oxfordjournals.org/en/>  
PLOS <https://www.plos.org/>  
SAGE <http://online.sagepub.com/>  
Springer <http://www.springer.com/gp/>  
Taylor&Francis <http://www.tandfonline.com/>  
Wiley <http://onlinelibrary.wiley.com/>

- <sup>3</sup> Sherpa/Romeo  
<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/search.php?id=30&la=hu&flDnum=|&mode=simple&format=full> (2014.08.02.)
- <sup>4</sup> IFLA Statement on open access - clarifying IFLA's position and strategy 2011. április 15.  
<http://www.ifla.org/files/assets/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access.pdf> (2014.07.26.)
- <sup>5</sup> KOOPMAN, Sjoerd, Haraszi Pálné: Könyvtárak jövőképe a világban, szerepük a WSIS-folyamatban – 1. rész = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 4. sz. 2006.  
[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=4379&iss\\_ue\\_id=471](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4379&iss_ue_id=471) (2013.10.03.)
- <sup>6</sup> A fejezet összeállításához a következő szakirodalmat használtam:  
ALBERT, Karen M.: Open access: implications for scholarly publishing and medical libraries = Journal of Medical Library Association, 94. évf. 3. sz. 2006. 253–262. p.  
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1525322/> (2014.07.03.)  
BÁNHEGYI Zsolt: Nyílt Hozzáférés Kezdeményezés (Open Access Initiative) – Kitekintés és körkép = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50. évf. 6-7. sz. 2003.  
[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=2093&iss\\_ue\\_id=66](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2093&iss_ue_id=66) (2014.06.27.)  
DUDÁS Anikó: Választható nyílt hozzáférés (Open Access Open Option) - Az Oxford University Press és a Cambridge University Press folyóiratainak modellje = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 9. sz. 2007.  
[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=4777&iss\\_ue\\_id=486](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4777&iss_ue_id=486) (2014.07.10.)  
HOLL András: A nyílt hozzáférés nemzetközi és hazai áttekintése = Könyv és nevelés, 15. évf. 2. sz. 2013.  
[http://olvasas.opkm.hu/portal/felso\\_menusor/konyv\\_es\\_neveles/a\\_nyilt\\_hozzaferes\\_nemzetkozi\\_es\\_hazai\\_attekintese](http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/a_nyilt_hozzaferes_nemzetkozi_es_hazai_attekintese) (2014.06.27.)

KARÁCSONY Gyöngyi: A Debreceni Egyetem elektronikus archívuma: a nyílt hozzáférés lehetőségei = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 8. sz. 2007.

[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=4765&is\\_sue\\_id=485](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4765&is_sue_id=485) (2014.07.10.)

NICHOLAS, David – ROWLANDS, Ian: Open access publishing: The evidence from the authors. = Mit gondolnak a szerzők a szabad hozzáférésű publikálásról? (ford.) Koltay Tibor. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 3. sz. 2006.

[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=4360&is\\_sue\\_id=470](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4360&is_sue_id=470) (2014.06. 28.)

PORTER, Cynthia: Editorial Board Thoughts: Is Open Access the Answer? = Information Technology & Libraries, 30. évf. 1. sz. 2011. 6. p.

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=58478961&site=ehost-live> (2014.07.07.)

SZÉKELY Levente: Egy lépéssel előbbre a digitális tudományos világban – Szakmai konferencia a publikációk elektronikus hozzáférhetőségéről. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 1. sz. 2007.

[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=4620&is\\_sue\\_id=478](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4620&is_sue_id=478) (2014.07.10.)

TOMASZ Gábor: Átalakulóban a tudományos folyóiratok kiadási modellje. = Educatio, 22. évf. 3. sz. 2013. p. 348–362.

[http://epa.oszk.hu/01500/01551/00065/pdf/EPA01551\\_educatio\\_13\\_03\\_348-362.pdf](http://epa.oszk.hu/01500/01551/00065/pdf/EPA01551_educatio_13_03_348-362.pdf) (2014.07.20.)

The impact of open access on librarians: Insights from librarian interviews. = SWETS Blog 2012. Oct. 17.

<http://www.swets.com/blog/the-impact-of-open-access-on-librarians#.VDJLw1f1PdX> (2014.08. 16.)

YIOTIS, Kristin: The Open Access Initiative: A new paradigm for scholarly communications. = A nyílt hozzáférés kezdeményezés: a tudományos kommunikáció új paradigmája/ (ford.) Bánhegyi Zsolt = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 3. sz. 2006.

[http://tmt.omikk.bme.hu/show\\_news.html?id=4359&is\\_sue\\_id=470](http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4359&is_sue_id=470) (2014.06.27.)

Beérkezett: 2015. IV. 17-én.



## A szleng helyét átveszik az emodzsik



Az Instagramon majdnem minden második szöveg tartalmaz ilyen jeleket, a leggyakrabban a finnek élnek ezzel a megoldással.

Thomas Dimson, az Instagram munkatársa tanulmányozta a szolgáltatás bejegyzéseit, hogy rájöjjön arra, miként nyertek teret és tettek szert egyre nagyobb jelentőségre az emodzsik. Az Instagram rendszerében fellelhető szövegek közel 50 százalékában vannak emodzsik. Annak ellenére, hogy az oldal a kezdetektől támogatta azok használatát, csak azután kezdtek elterjedni, hogy

2011-ben az iOS, majd 2013-ban az Android rendszerében is megjelentek. (Érdekesség, hogy az Apple már különböző bőrszínű emodzsikot tesztel.)

Az emodzsik a zárójelek és egyéb írásjelek kreatív kombinációjával kialakított, szöveges üzenetben vagy e-mailben érzelmek kifejezésére hivatott hangulatjelek (emotikonok) bonyolultabb megfelelői. A jelrendszer szülőhazája Japán. Az Instagramon a finn felhasználók szöveges bejegyzéseinek 63 százalékában voltak megtalálhatók ilyenek, az amerikai internetezőknél ez az arány csupán 38 százalék volt, míg a sereghajtó ebből a szempontból 10 százalékkal Tanzánia.

Dimson megalkotott egy algoritmust, amely képes elolvasni a szövegeket és előre megmondani bizonyos szavak vagy emodzsik jelentését. Amennyiben az algoritmus téved, akkor képes tanulni a hibáiból. Emellett öt emodzsit mutatott be, amelyeket a leggyakrabban használnak az emberek az Instagramon és megállapította, hogy ezek az írásjelek lassan kiváltják az internetes szlenget. A jövőben folytatódhat ez a tendencia, a LOL vagy a XOXO helyett is emodzsik jelenhetnek majd meg. De azt persze nem lehet tudni, hogy a ROTFL, az OMG és más kifejezések eltűnnek-e, s ha igen, mikor a világhálóról.

/Forrás: <http://sg.hu/cikkek/112188/a-szleng-helyet-atveszik-az-emozsik/>

(B. Bné)